

Original-Afhandlingar.

1. Linneanska Botanikens förhållande till den nuvarande,

af E. FRIES.

I.

»Den gamla tiden är oss kär», den Linneanska tiden, då Botaniken var enkel, bestämd och helgjuten, då den med förbiseende af en mängd otillräckligt kända enskildheter, som nu göra vetenskapen diffus och vacklande, endast upptog det på vetenskapens då varande ståndpunkt vissa och allmänt erkända och företrädesvis afsåg det för allmänna bildningen och praktiska lifvet vigtiga. För att vinna denna fasthet och bestämdhet måste det enskilda tycket underkasta sig lagar, fastställda genom högre begåfvade siars uppfattning af naturen. I våra dagar, då ingen auktoritet mera erkännes, är någon likformighet i åsikter och framställning icke möjlig. Det är derföre, som man icke utan grund lägger Naturalhistorien såsom läroämne till last den oupphörliga förändring, den är underkastad, den subjektivitet i åsikter, som allt mer och mer gör sig gällande; och många bland dem, som villigt erkänna, att naturvetenskaperna till det oändliga utvidgat våra åsikter utöfver både tid och rum och att mensklighetens oberäkneliga framsteg både i intellektuellt och materiellt afseende utgått från dessa, beklaga detta förhållande. Men jemnför man förhållandet i andra kunskapsarter, torde inom dem genom tidsandans inflytande förhållandet icke vara lyckligare; då deremot i Naturalhistorien denna föränderlighet till en stor del är en följd af verkliga framsteg eller ock ett skum på vetenskapens yta, såsom alla förändringar i namn, hvaruppå endast de lägga vikt, som icke kunna ingripa i den verkliga vetenskapen. Hvad slutligen beträffar en stor del mikrobiologiska undersökningar, hvilkas vikt eller värde ej kan förnekas, kan man lika litet, som om det nyfödda barnet, säga hvad af dem kan blifva.

Vid begynnandet af en ny tidskrift torde icke vara olämpligt att kasta en blick tillbaka på den äldre, Linneanska

Botaniken och dess förhållande till den nuvarande. Ehuru man dervid icke kan undgå erkänna vigten af många nya bänor, som sedermera blifvit brutna eller återupptagna, t. ex. läran om växternas inre byggnad, hvilken Linné, ehuru redan så lyckligen bearbetad af Malpighi och Grew, besynnerligt nog ville utesluta och endast räknade till vetenskapens »*curiosa*» — uppskatta värdet af många speciella upptäckter, torde likväl den nyare vetenskapen hafva mycket att lära af den äldre, t. ex. en återgång till den biologiska uppfattningen af naturen, till det concisa, bestämda, strängt logiska i system och hela framställningens form. Just vetenskapens tillväxt på bredden både till innehåll och i framställning anse vi för en af dess största olägenheter, hvarigenom det viktiga och väsentliga bortskymmes (man jemnföre nyare definitioner med Linnés; äfven Sprengels hafva i formellt afseende ett bestämdt företräde framför Decandolles). Vi skulle anse för en stor vinst för vetenskapen, om man i allmänna verk med Linné, Koch och andra klassiska författare rent af ignorerade allt, hvad man ej af egna undersökningar och fullgod auktoritet känner, om man afstode från bemödandet efter en i alla fall aldrig upphinnerlig fullständighet genom upptagande af alla omogna bidrag, hvartill man väl ock snart skall blifva tvungen genom litteraturens till oändlighet växande omfång och under dess uppblomstring i samtliga verldsdelarne. I ingen annan vetenskap anser man sig förbunden afse hvarje kompilation och omoget försök utan allt värde. En aristokrati i vetenskapen är i vår tid nödvändig, för att den ej må öfversvämmas af dilettantismen.

Efterforskar man innersta grunden till skiljaktigheten emellan den Linneanska och nuvarande Botaniken, skall man finna den bestå deruti, att den förra var supranaturalistisk, den sednare är rationalistisk. Den förra såg i naturen en högre uppenbarelse, som man äfven måste lyda, fast man icke kunde förklara densamma, eller yttre förhållanden (t. ex. karakterernas afvikelser) syntes strida deremot. Egentligen hvilade den på en till klart medvetande stegrad känsla af det natursanna, en upparbetad siareförmåga, som med vår tids utbildade hjälpmedel gått förlorad och endast kunde blifva högre begåfvade naturers lott. Vetenskapen blef derigenom dogmatisk och Linné benämnde dem, som afveko från hans

grundsatser, för kättare inom vetenskapen. — Men sedan nu snart sagdt all auktoritetstro försvunnit, (ett nödvändigt vilkor för all supranaturalism), sedan vetenskapen nu blifvit demokratisk, är ej längre möjligt framgå på denna bana; den bedragna sinnligheten kan endast genom sinnlig erfarenhet återföras till rätta vägen. De, som beklaga detta förhållande, måste inse, att äfven detta är ett vilkor för en högre vetenskapens pånyttfödelse och trösta sig med Bacos ord: half kunskap afleder från, hel återför till en klarare insigt af uppenbarelsen. — Äfven de frågor, som dermed icke synas stå i något omedelbart samband, utgå ytterst derifrån, t. ex. antingen man med Linné och de äldre utgår från det högsta och fullkomligaste — eller från det lägsta och ofullkomligaste, som samtiden yrkar — antingen »släktet, såsom något i naturen gifvet, bestämmer karaktererna», eller, såsom nyare yrka, »släktet uppkommer genom familjens analys», d. v. s. genom karaktererna, otaliga andra att förtiga, hvilka i det följande skola närmare utvecklas. Man tvingades derigenom öfverse eller blott såsom tillfälliga afvikelser anmärka en mängd underordnade skillnader, hvilket vår tids anspråk på noggrannhet icke tillåter. Om man tillägger lika vikt och värde åt det tillfälliga, t. ex. hybriditeter*), betraktar enskilda afvikande släkten som familjer af lika betydelse med de större, blir ingen klar, helgjuten öfersigt af vetenskapen möjlig. Om man jemför de nyares familjer och släkten, onekligen vida bättre karakteriserade, med de äldre af Linné och Jussieu, lär oss naturliga känslan, att de sednare ofta äro naturli-

*) För oss är obegripligt, att man i vetenskapen vill afse något så obestämdt och tillfälligt, att man ens vill upptaga dem särskildt i Floror och systematiska verk. Vi instämma i detta fall helt och hållet med en af vår tids utmärktaste Botanister, Bentham, som helt och hållet förbigår den, sägande: *Hybridae e speciebus vulgatoribus enatae saepe occurrunt, tam spontanae, quam cultae, et ab Auctoribus pro speciebus aut varietatibus accipiuntur. Hic vero nec descriptiones, nec diagnoses admisi. — Non sunt enim species perpetuae, nec varietates nec stirpes permanentes, sed individua in herbariis nimis assidue servata, in natura ephemera et rara, quorum duo ex iisdem stirpibus enata saepe inter se dissimiliora sunt, quam a patre l. matre.* Må man öfverlemna jagten efter dessa åt blumister, som genom deras fabricerande förstört verkliga artkännedomen bland *Pelargonia* och andra släkten.

gare begränsade. Den äldre vetenskapen var mera en naturforskning i stort, den nyare i smått; snillets skarpsynthet (*»acerrimum ingenium»* ställer Linné främst) gällde mer än ögats. Ty då vetenskapen nu mera mindre studeras för att läras, än att lära; mindre för att tillägna sig det redan kända, än för att framkomma med eget nytt, måste man lemna vetenskapen i sitt hela omfång å sido och kasta sig blott på enskilda delar och fullfölja dessa till sina yttersta detaljer. Vetenskapen vinner derigenom visserligen i omfång, men de enskilda delarne upparbetas derigenom till stater i staten och genom olika principer går det allmänna sambandet förloradt. Vi anmärka detta som ett faktum, och icke för att klandra, emedan det har sin grund i mänskliga inskränktheten, hvilken gör arbetets fördelning nödvändig. Författaren häraf, som nu mera är en af de få kvarlevande från den gamla skolan, som sökte tillägna sig vetenskapen i hela dess omfång och följa densamma i alla speciella delar, måste själf nu erkänna nödvändigheten deraf, emedan han just derföre måste lemna så mycket påbörjadt ofullbordadt, och ännu omöjligare är det i vår tid, då vetenskapen vunnit en så mångdubbel tillväxt.

Men ännu tydligare framstår denna motsättning emellan den äldre supranaturalistiska och moderna rationalistiska — eller kanske bestämdare biologiska och materialiska uppfattningen af de djupast i vetenskapen ingripande frågor. En sådan är onekligen, antingen lifvet är en själfständig princip, som ur materien ikläder sig kroppslig gestalt och själf bildar organerna för sin verksamhet, såsom Aristoteles och Linné antogo, eller det är, efter nyares åsigter, de enkla kemiska elementernas *bildningsdrift*, som frambringar organismen och deras funktioner, så att äfven den högsta: tänkandet blott är en kemisk process — hvarigenom materialismen förnekar just det, som enligt Cartesius utgjorde beviset för vår själfständiga tillvaro. Ty, säger man, endast de så kallade elementerna äro särskilda, väsentliga naturalster; alla andra äro bildade genom en temporär sammansättning och samverkan af dessa elementer. Men, invänder en af vår tids utmärktaste naturforskare, hafva grundämnena mera rätt att tillerkännas själfständig tillvaro än människan själf? Är det en mera djerf hypotes, att människan tänker själf, att djuret rör sig själf, plantan själf frambringar de bestående formerna för sin organism,

än att grundämnena i sina olika föreningar frambringa tänkandet, den fria rörelsen och de typiskt oföränderliga formerna. Eller månne ett mekaniskt konststycke bildas genom egenskaperna hos trädet eller metallen, hvaraf det samman-sättes, utan ett ordnande förnuft utom tingen? Derigenom förnekas visst icke, att grundämnena finnas öfverallt och att utom dem intet af nämnda fenomen kan inträffa. Men en högre enhet kan i sig förena flera lägre; icke kan den förra förklaras ur de sednare, utan snarare tvärtom. Så har, som Al. Braun träffande anmärker, ingen kunnat förklara, hvarföre nämnda grundämnen just bilda ett mineral-, ett växt-, ett djur-rike och om än detta tillskrifves dem, som en nödvändig, oföränderlig egenskap, hvarföre har ej denna varit verksam på ett evigt, oföränderligt sätt, då vi tvärtom se olika naturalster uppträda under de olika skapelseperioderna; oberäkneliga tidsperioder hafva föregått, innan de fullkomligare naturalstren bildades och människan först under sista skapel-sedagen. Hänvisar ej det lagbundna i hela denna utveckling på en öfver elementerna varande verldsplan, en högre ordnande och skapande kraft än den liflösa materiens »bildnings-drift.»

Har det här nu lyckats oss att vederlägga den materialistiska naturforskningens grundprincip, tro vi oss icke behöfva särskildt upptaga de mångfaldiga missriktningar, som utgå från densamma. Ty mången Naturforskare, som ryggat tillbaka från denna ytterlighet, hyllar dock i det enskilda åsigt-ter, som endast ur denna kunna härledas och följdriktigt full-följda leda till lika upplösande läror. Ty filosofiska under-sökningar äro icke det fält, hvaruppå hvarken Linné, som antog sin tids herrskande åsichter såsom axiomer, eller den nyare vetenskapen gerna vilja företaga några exkursioner. Ty allt sedan f. d. Naturfilosofiens dagar hafva likartade spekulationer kommit bland Naturforskarna i sådant vanrykte, att man lätteligen förspiller sitt goda namn och rykte, om man beträder denna väg. Men utan att förlora sig i likartade utsväfningar, hvilka endast för författaren sjelf kunna ega värde såsom dess subjektiva uppfattning, kan vetenskapen icke undvara fastställda grundsatser, utan att blifva vacklande och full af inre motsägelser. De flesta n. v. Botanister med filosofiska grundsatser torde stå på Kantiansk grund.

Fries, Elias. 1857. "Linneanska botanikens förhållande till den nuvarande, part 1." *Botaniska notiser* 1857(1), 3–7.

View This Item Online: <https://www.biodiversitylibrary.org/item/27478>

Permalink: <https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/272143>

Holding Institution

New York Botanical Garden, LuEsther T. Mertz Library

Sponsored by

MSN

Copyright & Reuse

Copyright Status: NOT_IN_COPYRIGHT

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at <https://www.biodiversitylibrary.org>.